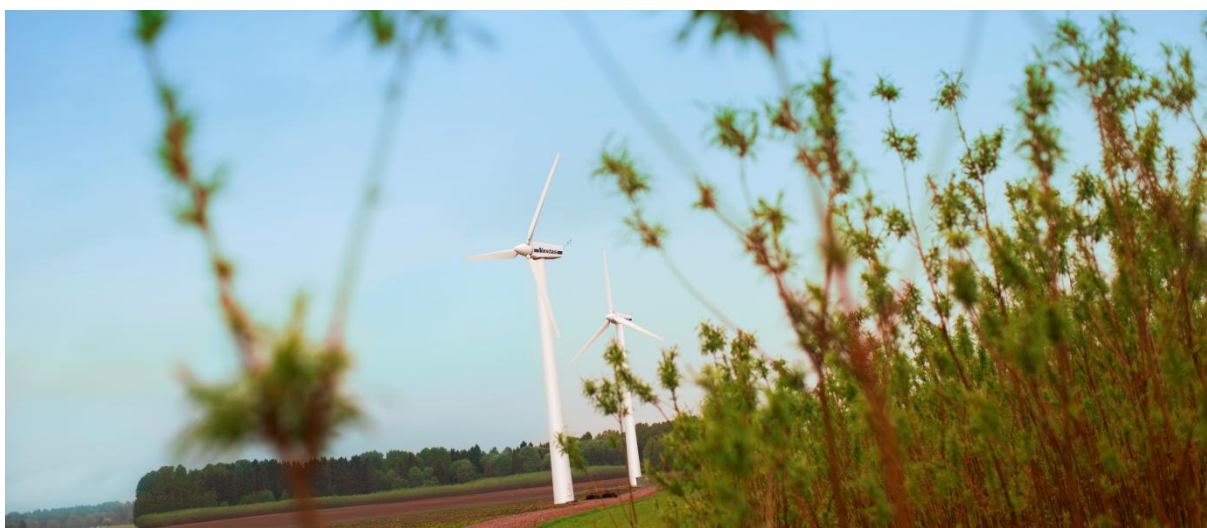

Vindbruket i Mälardalen

En regional översikt och analys

November 2013

Energikontoret i Mälardalen i samarbete med:

Länsstyrelsen
Västmanlands län

REGIONFÖRBUNDET
ÖREBRO
Energikontoret

Sammanfattning

Denna rapport omfattar en översikt och en regional analys för Uppsala, Västmanland och Södermanlands län i avseende på vindbruket i regionen. Materialet i rapporten med tillhörande förslag och rekommendationer baseras i hög grad på den information som framkommit vid lokala möten med kommunerna i projektet samt empiriska studier av informationsmaterial från hemsidor och annan dokumentation.

Nulägesdelen i rapporten är skapad för att ge en nulägesbild över befintliga och planerade verk. Utifrån de lokala mötena har utmaningar och förslag till utveckling för ett hållbart vindbruk identifierats och har, tillsammans med den knutna referensgruppens input, legat till grund för analysdelen.

Vindkraftsutvecklingen i Mälardalsregionen har gått trögt beroende på en mängd parametrar, så som få nationella riksintressen för vindbruk, motstående natur- och kulturintressen, hög befolkningstäthet etc. Dock finns det en god potential för utvecklingen av vindbruket i regionen. För att ta utvecklingen vidare till nästa steg krävs bl.a. informationsinsatser och ökade samarbeten. Rapporten visar på ett antal potentiella utvecklingsområden som kan bidra till en gynnsam utveckling av det hållbara vindbruket i regionen.

Energikontoret i Mälardalen och Energikontoret Regionförbundet Örebro har drivit projektet Vindkraft Öst, som legat till grund för rapporten, tillsammans under åren 2012-2013. Projektet har finansierats av Energimyndigheten genom Nätverket för vindbruk, Länsstyrelsen i Västmanland och Regionförbundet Örebro.

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Nulägesbild	4
Planering och mål för vindbruket i Mälardalen.....	5
Uppsala län	5
Södermanlands län.....	6
Västmanlands län	6
Installerad och planerad vindkraft i länen.....	7
Uppsala län	7
Södermanlands län.....	7
Västmanlands län	7
Riksintresse för vindbruk.....	8
Vindkraft i kommunernas översiktsplaner	8
Genomförda aktiviteter i regionen.....	9
Lokala möten	10
Regional analys.....	10
Utmaningar.....	11
Information och Kommunikation	11
Politik.....	11
Planering.....	12
Tillståndsprocess	12
Marknad	13
Social acceptans	13
Utvecklingsmöjligheter.....	13
Information och kommunikation	13
Politik.....	14
Planering.....	15
Tillståndsprocessen	15
Social acceptans	16
Samverkansmöjligheter (VKÖ)	16
Goda exempel	17
Slutsats – förutsättningar för fortsatt samverkan.....	18
Källor.....	20

Inledning

Nationellt är Mälardalen en mycket viktig region med bland annat en tredjedel av Sveriges befolkning, många storstäder och närhet till rikspolitiken. Det är även en region med speciella utmaningar. Det finns även en stor nytta av att det finns produktion i närheten av konsumtion vilket talar för ett hållbart vindbruk i Mälardalen.

I propositionen om "En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi" som beslutades av riksdagen i juni 2009 fastslås planeringsramen för vindbruket om en ökning till 30 TWh till 2020 varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs.

Vindbruket och dess potential är en viktig pusselbit för att kunna lösa flera av de miljöutmaningar som landet står inför i dag. Genom att driva på och skapa incitament för utvecklingen av ett regionalt vindbruk bidrar projektet till att de nationella miljömålen och till en långsiktigt hållbar utveckling

Syftet med rapporten är att skapa en nulägesbild av vindbruket i Mälardalen samt att även utifrån detta nuläge analysera vilka behov som finns i regionen för att stödja och mobilisera en utveckling av ett hållbart vindbruk. Vi har definierat hållbart vindbruk som socialt accepterat, ekonomiskt bärkraftigt och miljömässigt klokt.

Bakgrund

Vindbruket i Mälardalen är fortfarande relativt outvecklat i jämförelse med många andra delar av landet. Men intresset för att etablera vindkraft växer även i denna tätbefolkade region, både som en följd av att det allmänna intresset för vindkraft har ökat under senare år och att kunskapsläget blivit bättre. Även potentialen för tillväxt har ökat bl.a. på grund av den teknikutveckling som skett med högre och effektivare vindkraftverk, som idag även kan ge lönsamhet i inlandslägen. Det gör att även regioner som generellt sett inte har de allra bästa vindförutsättningar idag har blivit aktuella för vindkraftpotentialen i regionen.

Energikontoret i Mälardalen och Energikontoret Regionförbundet Örebro har under åren 2012-2013 genomfört ett projekt i syfte att bygga upp ett regionalt nätverk för utveckling av ett hållbart vindbruk- Vindkraft Öst. Initiativet innefattar Södermanland-, Uppsala-, Västmanland- & Örebro län. Inom projektet Vindkraft Öst har denna analys tagits fram, inom projektet har även en motsvarande analys tagits fram för Örebro län. Denna översikt och analys är en av de leveranser som är sprunget ur detta projekt.

I projektet har ingått att beskriva regionala utvecklingen och dess förutsättningar vad avser vindbruk. Lokala och regionala möten har hållits inom ramen för projektet. Vid dessa möten har förutsättningar för att utveckla vindbruket varit en central fråga, likaså eventuella hinder som hämmar utvecklingen.

Nulägesbild

I Uppsala, Södermanlands- och Västmanlands län finns det totalt 22 stycken vindkraftverk av varierande storlek enligt Energimyndighetens vindkraftstatistik avseende år 2012. Den totala installerade effekten uppgår till 16,2 MW. Det är väldigt lite sett till landets övriga län, se tabell 1 nedan.

Tabell 1. Total installerad effekt, antal vindkraftverk samt producerad el per län och år 2011 och 2012

Län	Total installerad effekt MW		Antal vindkraftverk		Producerad el GWh	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Västra Götaland	644,3	554,5	490	445	1 440	1 188
Skåne	488,8	451,1	377	352	1 180	1 083
Västerbotten	393,5	281,0	199	144	687	549
Halland	256,5	189,4	191	161	504	413
Kalmar	246,4	184,2	161	131	474	333
Jämtland	226,4	215,5	118	115	534	550
Gävleborg	205,2	23,2	84	15	173	52
Dalarna	205,0	188,7	103	96	542	535
Norrbottnen	197,5	119,5	92	63	268	274
Gotland	184,5	182,1	169	179	414	326
Östergötland	159,6	145,2	141	132	352	297
Jönköping	148,6	72,0	75	46	199	185
Västernorrland	75,9	21,1	44	20	67	50
Blekinge	72,7	50,7	51	39	115	97
Värmland	40,0	34,0	19	17	79	92
Örebro	37,8	31,8	36	33	86	43
Uppsala	11,7	11,0	14	13	31	33
Kronoberg	5,8	3,8	7	5	7	5
Södermanland	4,4	3,5	6	4	8	s
Stockholm	2,1	2,1	6	6	s	s
Västmanland	0,1	0,1	2	2	s	s

Källa: Vindkraftsstatistik 2012, Energimyndigheten.

Anledningarna till att dessa tre län ligger efter i en annars kraftig expansion av vindkraft i övriga landet är flera. Nedan listas några av dessa identifierade problem som kommit upp under såväl den empiriska studien som de lokala mötena .

- Vindförhållandena är inte optimala och i många kommuner där det finns gynnsamma förhållanden krockar dessa med naturskyddsområden och andra intresseområden, så som försvaret, natur- och kulturintressen.
- Få utpekade nationella riksintressen för vindbruk.
- Befolkningstätt område vilket kan medföra konflikter.
- De kustområden som finns är väldigt attraktiva som rekreation- och sommarstugeområden.
- Lokala framgångsexempel saknas, samt avsaknad av referensobjekt. Det har på flera ställen visat sig att där vindkraft väl etablerats så skapas den sociala acceptansen efter hand. Människor är rädda för det okända. När det sedan visar sig att det inte stör så mycket som man var rädd för så blir man öppnare för vidare etableringar.

- Bristande kunskap hos beslutsfattare leder till att det blir lättare att fatta ett negativt beslut än ett positivt.
- Avsaknad av samverkan mellan kommuner och länsstyrelser, vilket inte skapar ett enhetligt ansökningsförfarande.
- Rikt fågelliv i kustnära områden.
- Utbrett civilflyg i regionen.

Planering och mål för vindbruket i Mälardalen

I de tre länens miljömål nämns det inga konkreta mål vad gäller en viss utbyggnadsgrad av vindkraften. Södermanlands län har dock fastslagit en planeringsram om 4,5 TWh.

Uppsala län

- Länsstyrelsen i Uppsala säger att: "Det är viktigt att placera vindkraftverk där det blåser mycket. I Uppsala län finns det tio områden av riksintresse för vindbruk. I dessa områden är årsmedelvinden mer än 6,5- 7 m/s. Riksintresseområdena finns i Tierps kommun (2 st), Älvkarleby kommun (3 st), Östhammars kommun (4 st) och ett på gränsen mellan Uppsala och Heby kommun. Mer om riksintresseområdena i länet går att hitta i rapporten *Vindkraft i Tierp, Älvkarleby och Östhammars kommuner – en sammanställning av planeringsunderlag*. Det materialet har sammanställts i ett projekt om planering för vindkraft med stöd från Boverket som Länsstyrelsen har samarbetat med Tierp, Älvkarleby och Östhammars kommuner."
- I Uppsala läns klimat och energistrategi kan även läsas följande: "Utarbeta förbättrade regionala planeringsunderlag för energiomställning mot förnybar energi såsom vindkraft, solcell, solvärme och bioenergi samt för materialhantering och återvinning"
"Vindkraften ger för närvarande ett marginellt bidrag till energiförsörjningen i länet, men den framtida potentialen är i relation till länets elförbrukning stor. Nio riksintresseområden i länet om sammanlagt 140 km² på land har av länsstyrelsen och kommunerna bedömts vara utvecklingsbara och relativt konfliktfria från bebyggelse och natur- och kulturvärden. Dessa områden för riksintressen för vindkraft kommer att revideras enligt beslut av Energimyndigheten. Det huvudsakliga syftet med revideringen är att det omfattande kunskapsunderlag som tagits fram de senaste åren ska ligga till grund för angivande av områden av riksintresse för vindbruk, och därmed ska de bästa vindlägena i länet reserveras för utvinning av förnybar energi i form av vindkraftsel. Områden för riksintressen kommer att delas in i havsbaserade riksintressen och landbaserade riksintressen. En vindkraftsutbyggnad om 4 TWh planeras, och här pågår en prövning, på Finngrunden, ca 40 km utanför Gästriklands- och Upplandskusten intill länets territorialgräns och inom Sveriges ekonomiska zon. Anslutningspunkten till det gemensamma svenska elnätet kommer enligt uppgifter från ökanden WPD-Scandinavian AB, att ske till Stackbo transformatorstation i Valbo i Gävleborgs län. Ett mindre område utanför Forsmark med ca 10 verk planeras och här pågår en miljöprövning". (Anmärkning: Forsmarksprojektet är för närvarande vilande)
"En förutsättning för utbyggnaden av vindkraften är dock en kraftig utbyggnad av elnätet."

Södermanlands län

- Södermanlands läns klimat- och energistrategi säger: "Tillförseln av förnybar energi i länet 2002 var ca 1,8 TWh (vattenkraft, industriellt mottryck, kraftvärmeverk och värmeverk). Även 2007 var tillförseln ca 1,8 TWh. Det motsvarar ca 11 procent av länets energitillförsel. I dessa siffror inkluderas inte biobränsleanvändning i hushållen eller solvärmeanläggningar. I tabell 2 summeras de potentialer som beräknats för länet. Totalt beräknas en potential på 5,5 TWh till 2020 finnas i länet. Störst potential finns i utbyggnaden av vindkraften."

Tabell 2

	2020
Biobränsle från skog och mark (exkl biogas)*	500
Biogas	400
Solvärme	50
Vindkraft (planeringsram)	4 550
Summa	5 500 (5,5 TWh)

- Länsstyrelsens har tagit fram en vindkraftspolicy under 2011. I denna policy finns en framtagen regional planeringsram för utbyggnaden av vindkraft i Södermanland. Det teoretiska energiuttaget enligt denna planeringsram pekar på en potential på 4,5TWh uppdelat enligt 3,1 TWh till havs och 1,4 TWh på land.

Västmanlands län

- I Västmanland finns en klimat- och energistrategi från 2008 där följande kan hittas om vindkraftens potential i länet: "Den teoretiska potentialen för vindenergi är mycket stor. Denna potential begränsas dock av ett antal praktiska faktorer och kostnadsaspekter. De ekonomiska skälen gör att områden med god vindtillgång kommer att utnyttjas först och Västmanlands län är i detta sammanhang inte särskilt gynnat i jämförelse med andra delar av landet. Enligt utförda vindkarteringar är de bästa vindlägena i de mälarnära områdena av länet samt i högt belägna skogsområden i de nordvästra delarna. I de mälarnära områdena finns de största motstående intressena i form av natur, kulturmiljöintressen och tätare bebyggelse. Bedömningen är därför att den storskaliga vindkraften i länet med nuvarande teknik kommer att byggas ut i blygsam omfattning. Potential för småskalig vindkraft i form av gårdsverk utan anknäring till elnätet bedöms dock finnas."

Installerad och planerad vindkraft i länen

Uppsala län

Tabell 3. Befintliga verk i Uppsala län

Kommun	Antal verk
Håbo	1
Älvkarleby	5
Uppsala	2
Heby	1
Enköping	3
Totalt	13

Källa: Vindbrukskollen.se

Enligt Energimyndigheten vindkraftsstatistik ska det finnas 14 stycken verk i Uppsala län 2012, med total installerad effekt av 11,7 MW.

Tabell 4. Projekterade verk i Uppsala län

Bygglov	0
Återkallade	5
Behandlas	4
Beslutat	3
Totalt	12

Källa: Vindbrukskollen.se

Södermanlands län

Enligt Vindbrukskollen finns det endast ett verk i Södermanlands län. Enligt Energimyndighetens vindkraftsstatistik ska det finnas 6 stycken verk i länet. 4,4 MW installerad effekt.

Tabell 5. Projekterade verk i Södermanlands län

Bygglov	0
Avslag	2
Beslutat	6
Totalt	8

Källa: Vindbrukskollen.se

Västmanlands län

Tabell 6. Befintliga verk Västmanlands län

Kommuner	Antal verk
Västerås	2
Sala	1
Köping	1
Totalt	4

Källa: Vindbrukskollen.se

Enligt Energimyndighetens vindkraftsstatistik finns det 2 st verk i länet med total installerad effekt på 0,1 MW.

Enligt Vindbrukskollen.se finns det inga planerade verk i Västmanlands län.

Riksintresse för vindbruk

Då ett antal av de nationella riksintresseområdena för vindbruk har krockat med andra intressen har Energimyndigheten under november 2012 inleddes en revidering av befintliga områden, som i nuläget är ute på remiss. Samtliga länsstyrelser i regionen har inkommit med remissvar om de reviderade riksintresseområdena för vindbruk.

Nytt för denna revidering av riksintresseområden för vindbruk är bland annat att Energimyndigheten har tillgång till mer detaljerat underlag än tidigare år. I utpekandet av riksintresseområden för vindbruk har Energimyndigheten använt sig av en uppdaterad vindkartering från 2011.

Potential enligt förslag till nya riksintresseområden: Nord Uppland på land (Tierp och Älvkarleby) Förhållandevis stora områden vid Forsmark och i Älvkarleby kommun. Stor potential, enligt förslaget till nya riksintresseområden för vindkraft, finns till havs längs med delar av kusten i Södermanland och Uppsala län.

Precis som tidigare har Västmanland inga utpekade riksintresseområden

Vindkraft i kommunernas översiktsplaner

Översiktsplaner som inkluderar planering av vindbruk är grunden för en politisk förankring när det gäller lämpliga områden för etablering av vindkraft. Det innebär ett beslut om möjlig vindkraftsutbyggnad som balanseras mot andra intressen, exempelvis natur och friluftsliv. Planerna kan underlätta kommunens miljöprövning och bygglovshantering genom att utgöra ett tydligt beslutsunderlag i samband med förfrågningar och tillståndprocesser. Nedan följer en sammanställning av kommunernas översiktsplaner.

Tabell 7. Kommunerna i regionens översiktsplaner

Kommun	ÖP, tematiskt tillägg vind	Tid för beslut
Arboga	ÖP ska kompletteras med tematiskt tillägg för vindkraft	ÖP Beslutad 2009-10-26
Enköping	Ny ÖP planeras, 12 områden identifierats som gynnsam för vindbruk	ÖP Beslutad 2001.
Eskilstuna	Klimatstrategi/klimatplan från 2013-12-13 behandlar vindbruk	Ny ÖP är på utställning
Fagersta	ÖP-vindkraft ej aktuellt. Tematiskt tillägg till ÖP vindkraftsplan beslutad 2011-06-28 identifierar områden nära kommungränsen till Norberg som lämpliga för vindkraft	ÖP Beslutad 2007-12-18
Flen	ÖP nämner att vindkraft skall gynnas	ÖP Beslutad 2007
Gnesta	Klimatstrategi från 2008	ÖP Beslutad 2003
Hallstahammar	Gemensam vindkraftspolicy med Köpings kommun antagen 2013-04-29	ÖP Beslutad 2011
Heby	Vindbruksplan antagen 2011-10-18	Ny kommunplan prövas i kommunfullmäktige 2013-10-15

Håbo	ÖP: vindkraft ska främjas. Under 2013 antogs målet att kommunen ska vara fossilfri 2050, fossilfri energiproduktion genom investering i vindkraft.	ÖP Beslutad 2006-06-18
Katrineholm	Klimatstrategi från 2005 nämner de nationella målen och att vindbruket ska gynnas	Ny ÖP på samråd
Knivsta	Behandlar inte vindkraft	
Kungsör	I förslag till ny ÖP skriver man att inget område når upp till tillräckligt bra förhållanden för vindkraft	Beslutad 1990, ny ÖP på samråd
Köping	Gemensam vindkraftspolicy med Hallstahammar kommun antagen 2013-03-25	ÖP Beslutad 2012-09-24
Norberg	Fagerstas vindkraftsplan fungerar som planeringsunderlag för Norberg, beslutad 2011-06-07. Identifierat stora områden i de norra delarna av kommunen som gynnsamma	ÖP Beslutad 2011-12-05
Nyköping	Energiplan antagen 2011 behandlar vindbruk	ÖP Beslutad 2003
Oxelösund	Tilläggshandling Vindkraft 2013-01	ÖP Beslutad 2010-09-22
Sala	Klimatstrategi 2006 nämner de nationella målen och att vindbruket ska gynnas	ÖP Beslutad 2002
Skinnskatteberg	Gamla ÖP behandlar inte vindkraft	Ny ÖP på samråd från 2013-05
Strängnäs	Ny ÖP på gång, kommer finnas ett tematiskt tillägg om vindbruk	ÖP Beslutad 2002
Surahammar	Ny ÖP beräknas vara antagen 2014-12	ÖP Beslutad 1991
Tierp	Redovisar riksintresseområden och att kommunen ska gynna utbyggnaden. Ska enl. ÖP ta fram en Vindbruksplan	ÖP Beslutad 2011-12-14
Trosa	Vindbruket behandlas i Energi- och Klimatplan från 2013	ÖP Beslutad 2010
Uppsala	Förslag på Energiplan finns	ÖP Beslutad 2010
Vingåker	Tematiskt tillägg vindkraft 2010-11-22	ÖP Beslutad 2010-11-22
Västerås	Energiplan 2007-2015 behandlar vindbruk kort	ÖP Beslutad 2012-12-06
Älvkarleby	Behandlar befintlig vindkraftspark och identifierar gynnsamma områden för etablering	ÖP Beslutad 2009-09-30
Östhammar	Vindbruksstrategi från 2012	ÖP Beslutad 2003. Arbetet startat med ny ÖP

Källor: Kommunernas hemsidor och lokala möten inom projektet.

Genomförda aktiviteter i regionen

I projektet Vindkraft Öst har ett antal aktiviteter kring vindbruket i Mälardalen genomförts, dessa aktiviteter har gett input till denna rapport.

Två stycken större nätverksträffar för ökad förankring, kunskapsspridning och nätverkande kring vindbruk och Vindkraft Öst. Det första nätverksmötet var i stort sett inriktat på vindkraften i regionen (Västmanland, Södermanland, Uppsala samt Örebro län (Som dock har tagit fram en egen

rapport)) samt goda exempel. Det andra nätverksmötet hade ett huvudsakligt tema som rörde projektet "Vindkraft Öst" framtida inriktning

Två referensgruppsmöten, där Vindkraft Östs genomförande, leverans och fortlevande har legat i fokus. Även en hel del input till denna analys kommer härifrån.

15 lokala möten ute i regionens kommuner har hållits, tillsammans med politiker, tjänstemän och i viss mån branschen. Totalt nåddes 19 kommuner med dessa lokala möten.

Matchmakingträffar har genomförts i Eskilstuna och på Gotland. Energikontoret i Mälardalen arrangerade tillsammans med Mälardalsrådet ett seminarium under Almedalsveckan på Gotland under sommaren 2013. På detta seminarium diskuterade en inbjuden panel vilken lokal nytta som vindkraften kan medföra till en region. På Eskilstunamötet så var temat tillståndsprocessen.

Lokala möten

Mötena har samlat politiker, kommunala tjänstemän och chefer som ansvarar för kommunal planering, näringslivsutveckling, tillståndsprocesser enligt PBL och miljöbalken. Vid vissa möten har också vindkraftsexploatorer, projektörer, däribland också företrädare för kommunala fastighetsbolag med intresse för vindkraft deltagit. Aktörer (kommuntjänstemän, politiker och näring) har upplevt det som positivt att träffas och utbyta erfarenheter vid sidan om de tillfällen man vanligen ses, i samband med samråd inför etablering. Mötena hade ett öppet upplägg i samtalsform, med ett syfte att skapa en historisk, nuläges och framtidsbild av vindbruk i för respektive kommun i regionen. Vid flertalet möten skapades ett intresse för vindkraftsfrågorna i respektive kommun genom att väcka liv i frågan på nytt.

Samtliga besökta kommuner har uttalat sig positiva till dessa möten och uttryckt en mängd divergerande och intressanta arbetsområden som de skulle behöva hjälp med för att få fart på vindkraftsutvecklingen. Dessa potentiella arbetsområden kan läsas i analysen nedan.

Regional analys

Den regionala analysen bygger på en sammanställning av regionala aktörers syn på utmaningar och förslag som kan påskynda en regional utveckling av vindbruk. Synpunkter är inkomna vid de lokala träffar som har hållits i projektet samt i viss mån från den till Vindkraft Öst knutna referensgruppen.

Analysen är uppdelad i tre delar där den första behandlar utmaningar för vindbruket i regionens kommuner och den andra delen behandlar utvecklingsmöjligheter som framkommit ur de lokala mötena och den sista tar upp samarbetsmöjligheter. Det finns även en viss uppdelning inom särskilt intressanta områden, nämligen:

- Information och Kommunikation
- Politik
- Planering

- Tillståndsprocess
- Marknad
- Social acceptans

Uttalande är anonymiserade i enlighet med den uttryckta viljan från deltagarna. Tjockare text innebär att synpunkten förekommit vid fler än ett möte.

Utmaningar

Information och Kommunikation

Svårt att själva vara experter – stort kompetensbehov och behov av nätverkande mellan kommuner och andra personer med liknande roller som min.

Svårt att hitta sammanställd och enhetlig information (vetskapen om att vart det finns saknas), exempelvis om säkerhetsavstånd och buller.

Kunskap – liten kommun, tätbefolkat, acceptans, göra sig ovän med bygden kan vara farligt, engagemang.

Brist på kännedom/kunskap om branschen. Som man frågar får man svar, ett svagt upphandlingsunderlag ger en svag upphandling.

Från kommunens sida är man långsiktig vill också då få långsiktiga avtal, säkerheter och garanti.

Det finns oro från medborgarna om sänkt värde på fastigheten i närhet till vindkraftverk.

Det kan ibland upplevas att det är ”ni i stan” som kommer ut och bestämmer var vindkraften skall placeras.

Viss grundläggande kompetens om teknik, ekonomi, juridik saknas i kommunen → kan ha lett till en snedvriden maktposition i upphandlingen. De måste lita på i princip allt som konsulterna säger är sant.

Det finns många olika sätt att klassa lämpliga områden på, alla gör inte på samma sätt vilket gör att det kan bli olika resultat i olika instanser. Leder till olika bedömningar, riksintresse klassas olika mot vad områden gör i vissa vindbruksplaner.

I mindre kommuner finns risk att vindbruket påverkas mycket av enstaka personer, sätter agendan och driver frågorna.

Politik

Kunskap – liten kommun, tätbefolkat, acceptans.

Politiker är generellt positiva men de driver inte frågan.

Vanligt förekommande åsikt hos beslutsfattare; Det blåser helt enkelt för lite i kommunen för att vindbruk skall vara ekonomiskt intressant med ”dagens” kommersiella teknik.

Förekommer mycket debatt mellan politiska partierna.

Orolig för att göra sig ovän med bygden.

Politikerna i kommun anser inte att etablering av vindkraft är deras kärnverksamhet. Det gör att arbetet för egen etablering eller främjande verksamhet inte prioriteras.

Svårt att övertyga politiken att se till det långsiktigt goda i investeringen. Finns andra åtgärder som är mer akuta.

Brist på kunskap leder till att det är enklare att fatta negativt beslut än ett positivt som kan kräva större insats för att driva igenom beslutet.

Ingen egentlig samordning mellan länen, kan skapa problem för kommuner som angränsar till ett annat län.

Fokus på andra energislag har bedömts mer intressanta.

Planering

Tätbefolkad landsbygd ger en livfull landsbygd med få och små områden utan intressekonflikter.

Många naturintressen som konkurrerar vid etableringen.

Ett problem är när översiktsplaner begränsar utbyggnad till områden alternativt antal verk. Exempelvis finns det en ÖP som säger att det får max byggas 30 verk i kommunen. Känns som en negativ syn att sätta ett max tak.

Problem med att enstaka verk kan ta upp det mesta attraktiva läget vilket innebär att det blir svårt att få till en så stor utbyggnad som planen tillåter.

Det finns många olika sätt att klassa lämpliga områden på, alla gör inte på samma sätt vilket gör att det kan bli olika resultat i olika instanser. Leder till olika bedömningar, riksintresse klassas olika mot vad områden gör i vissa vindbruksplaner.

Viktigt att se den regionala helheten. Vilka platser som är bäst för vindkraftsetablering i länet/regionen är viktigare än att etablering sker i just en specifik kommun.

Problem att gränsa till två län. Inga diskussioner sker över länsgränserna.

Vindkraftspolicyn har inte lett till större aktivitet på vindkraftsområdet i kommunen, gjordes på grund av att man fick finansiering från Boverket.

Tillståndsprocess

Svårt att argumentera om ingen erfarenhet finns. Svårt att medla mellan motstående intressen. Kunskap och erfarenhetsbrist.

Glapp mellan kommun och länsstyrelse. Bedömningskriterierna känns olika vilket ställer till problem i ansökningsprocesserna.

Man upplever att de olika länsstyrelserna i Mälardalen har granskat riksintresseområdena olika beroende på vilken typ av bygd som finns i områdena. Skapar förvirring.

Det är inte ofta som det kommer in ett vindkraftsärende till handläggare vilket gör att de enskilda måste sätta sig in i frågan och processen, vilket tar tid → längre process och osäkrare sådana vilket missgynnar branschen.

Vanligt att olika handläggare får ärendena över tid. Ingen kontinuitet. Svårt att hålla kunskaperna aktuella.

Många kommuner kan behöva hjälp med ärendehanteringsgången, pga avsaknad av erfarenhet av liknande ärenden.

Försvaret behöver inte ge en anledning till varför man säger nej. Klarhet i försvarsmaktens syn på frågan efterfrågas till framtiden. Gör att man kan ta med dem tidigare i processen för att inget arbete skall vara i onödan.

Marknad

Det kan vara en idé att försöka diskutera etablering av vindkraft med det lokala energibolaget. Dem äger ju trots allt frågan

Få aktörer finns på marknaden som har all makt, i upphandling kan det finnas krav som exkluderar mindre aktörer.

I vissa kommuner finns det ingen aktivt arbete att gynna vindkraft då det inte finns någon efterfrågan från företag som vill etablera vindkraftverk i de kommunerna.

Social acceptans

Den sociala acceptansen är väldigt viktig men kan vara svårt att uppnå.

Avsaknad av goda exempel, gärna regionala.

Vindkraft mer accepterat om man har rådighet över det själv, inte när det är en större aktör som kommer och bygger upp ett eller flera verk.

Dålig skött projektering har lett till att vindkraftsfrågan varit iskall en lång tid.

Utvecklingsmöjligheter

Information och kommunikation

Mindre verk på rätt ställen kan genom rätt kommunikering skapa acceptans och marknadsföring för vindbruket.

Intresse för ny teknik finns.

Debatten om vindkraft skulle gynnas om det finns konkreta exempel att visa upp, både bra och dåliga för att vara transparent. Goda räkneexempel riktat till olika aktörer kopplat till storleken på verken.

Studiebesök för att väcka intresse och öka kunskap.

Informationsträffar skulle kunna locka många deltagare, riktat mot olika typer av fastighetsägare (exempelvis lantbrukare). Kanske inriktning på ekonomin, tillstånd, gårdsverk och teknik.

Goda exempel för olika typer av verk, riktat mot olika aktörer.

Marknadsföringspaket tas fram för gårdsverk som täcker in hela kedjan.

Samägande av gårdsverk, exempelvis kan flera lantbrukare gå samman och bygga gemensamt.

Viktigt att rätt och lättillgänglig kunskap finns att tillgå, exempelvis om ekonomi, förutsättningar, lagstiftning och processen och att den information och kunskap som förmedlas är uppdaterad.

Visa positiv information på sin hemsida kan stimulera intresset i kommunen.

Kunna argumentera att alla intressenter själva faktiskt gör av med el och att vindkraftverken producerar el i närheten, vilket minskar överföringsförlusterna.

Kommunicera vindkraftspolicyn/planen. Vilka kan tänkas vara bra att kommunicera till i kommunen? Markägare, jordbrukare, fastighetsägare, andra intressenter.

Kommunikation mellan länsstyrelse och kommun i bl. a. arbetet med kommunala vindbruksplanen.

I kommuner där det är ovanligt med vindkraft, vända det till något positivt för att få upp intresset.

Visualisera produktionen vid sitt vindkraftverk genom ett program som visar dess produktion, kan bidra till ökad acceptans. En idé om att även sätta upp en livesänd webbkamera diskuterades.

Finns många kunskapsluckor som behöver fyllas. Vilken potential finns verkligen för området? Det måste identifieras först. Annars är det ingen mening att jobba vidare.

Politik

Utbildningsdag för politiker och tjänstemän om vindkraft vore en bra satsning.

Informationsträffar för berörda nämnder.

Studiebesök för beslutsfattare för att väcka intresse och öka kunskap.

Det finns en fara i att köpa enbart ett vindkraftsverk då det kan bli väldigt kännbart med driftsstörningar. Detta kan lösas genom exempelvis avtal mellan andra ägare till vindkraftsverk i samma park där produktionen för parken delas mellan ägarna. På samma vis borde flera kommuner kunna investera i vindkraftverk tillsammans för att minimera risken.

Det är viktigt att komma ihåg att förutsättningar kan ändras snabbt Det är viktigt att vara uppdaterad och inte stå fast vid ett beslut som togs flera år tillbaka i tiden. Detta gäller både beslut och beteende som måste kunna ändras.

Få med vindkraften i energiplanen

Viktigt med tydliga kommunala vindkraftsmål.

Workshop om vindkraft med beslutsfattare efterfrågas, med ett enskilt event för politiker.

Politiken är positiv till marknadens etablering av vindkraft. Kan skapa möjligheter för fler enstaka verk byggs.

Planering

Goda och gärna lokala/regionala exempel efterfrågas.

Gårdsverks är intressant. Finns intresse från mindre aktörer att bli självförsörjande.

Ökat samarbete med länsstyrelserna efterfrågas.

Viktigt med tidig information.

Lyfta systemlösningar vore väldigt intressant. Vind i kombination med till exempel sol.

Utredningar/underlag som styrker det ekonomiska och samhällsnyttiga perspektivet av egen vindkraft.

Investera i vindkraft på annan ort "där man redan har vindkraft" så att man täcker delar av egna kommunens elbehov.

Kommunikation mellan länsstyrelse och kommun i arbetet med vindbruksplaner, här finns en stor utvecklingspotential.

Viktigt att optimera identifierade områden och bygga ut så många och stora verk som är hållbart. Kommunen ser gärna grupper av enhetliga verk istället för enskilda, flera verk byggda med god planering harmoniserar bilden.

Viktigt med tidig dialog med försvaret, försöka finna gemensamma lösningar.

Rätt sak ska stå på rätt ställen, finns exempel i kommunen på solceller som har installerats på "fel ställen" vilket har resulterat i negativ marknadsföring. Vindkraftverk ska stå där det blåser mycket och stör lite.

Fokusera på bra vindlägen är det absolut viktigaste i ex vindbruksplaner.

Ett alternativ för att minimera överklagandena skulle kunna vara att få in vindkraftverk i detaljplanerna.

Tillståndsprocessen

Uppdaterat material som kan stödja vid beslut behövs.

Viktigt att var öppen från början, starta en dialog med berörda redan innan ansökningarna kommer in för att inte chocka och väcka motstånd. Bra att även ta med motstånd tidigt i processen så att det inte dyker upp senare och förlänger processen.

Tydligare riktlinjer om vad som gäller vid krock med andra intresseområden, exempelvis Natura-2000, vilket väger tyngst?

Upplevs som om det skulle vara bra att ha nationella riktlinjer i Sverige, framförallt i bedömningar.

I upphandling av vindkraft skulle det vara värdefullt med en regional resurs som kan bidra med råd och erfarenheter.

Vindmätning på plats viktigt

Lathund för gårdsverk till handläggare

Social acceptans

Gemensamt ägande skapar acceptans.

Kommunicera den lokala nyttan. Engagera många lokala företag och personer i hela kedjan för att skapa en positiv bild istället för den brukliga negativa bilden.

Visa på den lokala nyttan som skapas.

Hur ska kommunerna ställa sig till frågan om byggdepeng. Utformning av byggdepeng för att ge lokal nytta.

Viktigt att invånarna kan vara delaktiga i alla steg.

Mindre verk på rätt ställen kan genom rätt kommunikering skapa acceptans och marknadsföring för vindbruket.

Involvera invånarna, beslutsfattare och företag tidigt i processen.

Samverkansmöjligheter (VKÖ)

Goda exempel efterfrågas, exempelvis om hur det är att bo nära vindkraftverk, gårdsverk, räkneexempel etc.

I upphandlingen känner man att ett nätverk hade varit en värdefull resurs som hade kunnat inneburet råd och erfarenheter från en neutral aktör.

Generell åsikt: samsyn och samverkan leder till möjligheter.

Väldigt bra med ett regionalt nätverk som en tidig roll och en opartisk aktör som inte är kommunen.

Ett regionalt nätverk kan vara en bra källa till erfarenhetsutbyte och kunskapsinhämtning för kommunerna.

Framtagande av mer regionala områdesanalyser istället för kommunvis, skapar samordning med länsstyrelsen.

Ett nätverk kan bidra med att fånga upp framtida finansierings- och samarbetsmöjligheter som kan gynna utvecklingen av ett hållbart vindbruk i regionen.

Ett nätverk skulle behövas för att vara drivkraft och motor för vindbruksfrågorna i regionen, samt vara en plattform för dialog och samverkan.

Debatten om vindkraft skulle gynnas om det finns konkreta exempel att visa upp, både bra och dåliga för att vara transparent. Detta skulle gynnas om det togs av en regional aktör.

Viktigt i kommunikationen kring vindkraft att ha erfarenhet och betrodda källor. Leder till kunskap att kunna möta kritik.

Viss grundläggande kompetens om teknik, ekonomi, juridik saknas i kommuner, kan leda till en snedvriden maktposition i upphandling. De måste lita på i princip allt som tredje part säger är sant.

Proaktiva satsningar kan föras ut via ett regionalt nätverk.

En checklista med exempelvis länsstyrelsens generella krav, gränser med mera för exempelvis miljö och djurliv bör tas fram regionalt. Viktigt att de grundläggande kraven är undersökta i vissa områden. Bättre att förekomma än att förekommas.

Samverkan som leder till goda exempel hur andra kommuner har arbetat för beviljande av bygglovsansökningar, t. ex då lantbruk önskat etablera vindkraft.

Det kan vara viktigt för trovärdigheten och balansen i komplicerade frågor som den om vindkraftens vara eller icke vara att arbeta med en neutral budbärare.

Viktigt att Länsstyrelsen är med i processen.

Viktigt att aktörer som ornitologer och naturskyddsföreningen är med i nätverket.

Intressant med en utbildning kring kommunalt ägande (Kommunala bostadsbolag) som ägare av produktion.

Samarbete med kommunernas energi- och klimatrådgivare.

Goda exempel

Nedan följer några exempel på aktiviteter som kommuner gör för att stärka och säkra utbudet av vindkraftsproducerad el till kommunen.

- För ett och ett halvt år sedan gjorde det i Gnesta ett politiskt ställningstagande som var och är hyggligt offensivt för vindbruket utan att peka ut specifika områden. Kommunen kommer inte att lägga in veto om länsstyrelsen godkänner en ansökan inom dessa utpekade områden.
- Eskilstuna har tagit stor hjälp av Sollentuna kommun i upphandlingen om vindkraft. Hade varit bättre att få hjälp av någon kommun i närheten med samma förutsättningar (om de hade haft denna specifika erfarenhet). Regionen saknar erfarenhet.
- Eskilstuna upphandlar vindkraft – spelar mindre roll vart de är placerade, så länge kommunloggan finns på verket när de är i drift.
- Knivsta har köpt ett vindkraftverk i Skåne för att täcka delar av sitt elbehov.
- Enligt Håbo kommuns hemsida vill man uppnå en fossilfri kommun till 2050, detta ska man uppnå genom att säkerställa en fossilfri energiproduktion. ”Håbo kommun har i dagsläget inte någon egen energiproduktion och bör därför investera i exempelvis solenergi, vindkraftsandelar eller vindkraftverk för att säkerställa fossilfri energiproduktion.”

Många utav tankarna och synpunkterna ovan delas med den referensgrupp som har varit knuten till projektet Vindkraft Öst, se bilaga 1 för ytterligare input.

Slutsats – förutsättningar för fortsatt samverkan

Utifrån analysen bedöms förutsättningarna som väldigt goda och välbehövliga för att fortsatt driva samverkansaktiviteter som främjar regional vindkraftsutveckling. Analysen pekar på att det finns en hel del intresseområden att arbeta vidare med. intresset från kommunerna bedöms som stort i större delen av regionen. Utvecklingen och därmed behoven av insatser skiljer sig i viss mån åt mellan länens kommuner. Förutsättningar för fortsatt samverkan kan dock generellt beskrivas enligt följande:

- På samtliga träffar har projektet Vindkraft Öst setts som ett lovvärt initiativ. Aktörerna vill fortsatt hållas informerade genom lokala samverkansträffar. Man vill ha en diskussion om förutsättningar att utveckla vindbruk som föregår samrådsprocesserna där en mångfald aktörer deltar.
- Det finns ett intresse för samverkansnätverk och en samsyn i att man på så sätt kan bli en starkare regional aktör. Hur nätverket konkret skulle fungera avseende roller, arbetssätt och resurser är dock inte klarlagt.
- Flera aktörer har tryckt att fortsatt samverkan bör utgå från att arbeta med gemensamma frågeställningar vilka i stor utsträckning kan finnas i denna rapport.
- Ett axplock av de fokusområden för samverkan som flera aktörer ser behov av är:
 - Att utveckla saklig (neutral) information och goda lokala exempel för främjande av vindbruk och för lokal förankring. Politiker är en central målgrupp som i sin tur kan vara ambassadörer i lokala förankringsprocesser och inför samråd om vindkraftsutbyggnad.
 - Översyn och samverkan om hur tillståndsprocesser kan underlättas och påskyndas.
 - Beskrivning av, och samverkan om hur lokal förankring underlättas.
 - Kunskapsbyggande insatser och studiebesök

Projektet Vindkraft Öst har drivits under åren 2012 och 2013. Resurser är därefter mycket begränsade vad avser regionala utvecklingsinsatser som utgår från önskemål i denna rapport. En möjlighet för fortsatt arbete är prioritera enskilda åtgärder, och att utifrån dessa bilda arbetsgrupper och söka resurser för genomföranden externt.

En annan möjlighet är att initiera ett långsiktigt arbete genom en medlemsägd förening. Det skulle ge resurser för att driva frågor som tillgodoser aktörers behov av kontinuerlig samverkan och att driva utvecklingsinsatser mer långsiktigt.

Ytterligare en möjlighet att jobba med projektdeltagaravgift finns.

Ett framtida nätverk har efterfrågats och behovet finns, för att vara katalysator för nya satsningar och vara en regional oberoende kompetensresurs. Nätverket ses som en stor resurs för att förverkliga potentialen som finns i regionen att från första början skapa förutsättningar för och utveckla ett

hållbart vindbruk. För fortsättningen av arbetet med Vindkraft Öst kommer den cykliska modell för sektorsamverkan som tagits fram i projektet att användas. Modellen presenteras i bilaga 2.

Det finns en möjlighet att bidra med att skapa ett hållbart vindbruk från första början, att göra rätt, använda oss av exempel och erfarenheter som finns från andra regioner. Det finns en stor potential i regionen som ännu inte är utnyttjad vilket ju kan ses som en rejäl möjlighet att sätta Mälardalen på vindkraftskartan framöver.

Källor

(<http://www.habo.se/sv/Bygga-bo-och-miljo/Klimatforandringar-och-miljo/Miljostrategi/Fossilbranslefri-kommun-2050/>) (goda exempel)

<http://www.lansstyrelsen.se/upsala/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2011/Klimat-och-energi-strategi-for-upsala-lan-rev-2011.pdf> (Uppsala läns Klimat- och energistrategi)

<http://www.lansstyrelsen.se/upsala/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimat--och-energi-strategi/fornybar-energi/vindkraft/Pages/default.aspx> (Allmän information om Vindkraft på Uppsala länsstyrelses hemsida)

<http://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/Klimat%20och%20energiarbete%20i%20S%C3%B6dermanland/klimat-och-energi-strategi-for-sodermanlands-lan.pdf> (från Klimat och energistrategi Södermanlands län)

http://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/SiteCollectionDocuments/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/energi/vindkraftspolicy_beslut.pdf (Vindkraftspolicy södermanland)

<http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2008/Rapport2008-19-Klimatoenergi-strategiVastmanland.pdf> (Klimat och energistrategi Västmanland)

www.vindbrukskollen.se

Vindkraftsstatistik 2012, ES2013:01, Rapport från Energimyndigheten

Bilaga 1 Input från Referensgrupp

Uppgift 1 Tillståndsprocesser

Synpunkter:

1. Vindkraftsplanerna föråldrade. Större verk ger krav på större avstånd, högre verk gör att andra vindkarteringar/mätningar måste göras för att få adekvata vinduppgifter.
2. Kommunernas tydlighet viktigt att peka ut områden som är attraktiva.
3. Måste ta en viss tid för att nå acceptans. Detta är dock inga problem i dagsläget då långa utdragna processer är vardag.
4. Checklista från Kommuner/Länsstyrelser om vad dem vill ha in i ansökningarna (strukturer). Detta för att förkorta handläggningstider och slippa tidskrävande kompletteringar.
5. Aktörerna måste bli mer samspelta, projektör-kommun-länsstyrelse
6. Ta fram goda exempel. På till exempel projekt som inte överklagas, varför blir dessa projekt så framgångsrika. Även viktigt att syna mindre lyckade projekt för att få insikt i varför dessa inte riktigt blev så bra som det var tänkt.
7. Liknande arbete som *Never Ending Story* det vill säga att förbättra kommunikationen vore av intresse.
8. Organisera handläggarrträff. Länsstyrelse/Kommun/Bransch. **(PRIORITERAD ÅTGÄRD)**
9. Informera om hur tillståndsprocessen kan kortas/effektiviseras
10. Servicegaranti på kommunen och Länsstyrelsen. Få svar inom en viss kort tid. Kanske 3v ger en tydlighet i processen.
11. LEAN-upplägg. Korta processer.
12. Utbildningsmaterial, sprida kunskap. Nätverket kan ha medlarroll, neutral part.
13. Nätverket en plattform för att sprida info. Hjälpa mindre aktörer, vara en talesperson för dessa frågor.
14. Samordning av intressen. Ta ansats i var intressanta lägen finns för vindkraft och sedan samordna intressena. Konfliktintressen kanske ändå inte är det i realiteten. Kommunikation kan eventuellt lösa dessa knutar. **(PRIORITERAD ÅTGÄRD)**
15. Samexistensdebatten - kolla över detta i vår region.
16. Arbeta med acceptansfrågorna där vindbruksplaner finns för att locka projektörer etc. Vara tidigt ute i processen.

Uppgift 2 Acceptans

Synpunkter:

1. Det är viktigt att projektera med marginal.
2. Erbjud deläggande för att öka acceptansen.
3. Exploatering generellt är något som är problematiskt. Syns mycket och det berör närboende.
4. Kan de dåliga exemplen vägleda oss till att göra rätt?
5. Vindbruksplaner är inte alltid till godo. Nyproducerade planer kan tex störa löpande processer, det kan vara fel fokus då platser med för dåliga vindförutsättningar lyfts fram.
6. Driva samexistensdebatten med hjälp av goda exempel och kanske studiebesök. **(PRIORITERAD ÅTGÄRD)** Detta kan med fördel göras på utpekade områden. Vindkraft Öst är och kan vara en neutral part när det gäller denna typ av aktiviteter.

7. Var och när kommunicerar man vindkraftsplaner med allmänheten/kommunen?
Informationen ska ske väldigt tidigt för att öka förståelse och minska risk för ryktesspridning och spekulationer.
8. Lokalt ägande. Intresset finns lokalt. Bidra med infoinsatser, sälja in helhet.
9. Använda befintliga nätverk, paketera och sälja in.
10. Tidig info, goda exempel gärna innan samråd, kontinuitet i processen.
11. Lokalt ägande viktigt.
12. Förbereda näringsliv inför byggande.
13. Utgå från markägare som sedan kan jobba som informella ambassadörer.
14. Material finns om hur processerna bör drivas från branschorganisationerna Svensk Vindenergi och Svensk vindkraftsförening.

Bilaga 2 Metod för mobilisering och sektorsamverkan

Ett av Vindkraft Östs syften är att utifrån erfarenheter gjorda i projektet Biogas Öst och genom egna erfarenheter identifiera och definiera en metod och process för hur flernivåstyrning, även kallat sektorssamverkan, på en lokal och regional nivå kan mobiliseras för att driva på utvecklingen framåt inom ett energislag.

Med sektorssamverkan menas:

- Platsbaserad utveckling
- Aktörer på flera nivåer som samhandlar
- Praktiskt och efterfrågestyrd samverkan med engagerade processledare och intressenter på olika nivåer

Genom projekten Biogas Öst och Vindkraft Öst har Energikontoret i Mälardalen kunnat identifiera ett antal kritiska framgångsfaktorer som är viktiga att fånga för att starta och driva en lokal och regional uppbyggnads- mobiliseringsprocess:

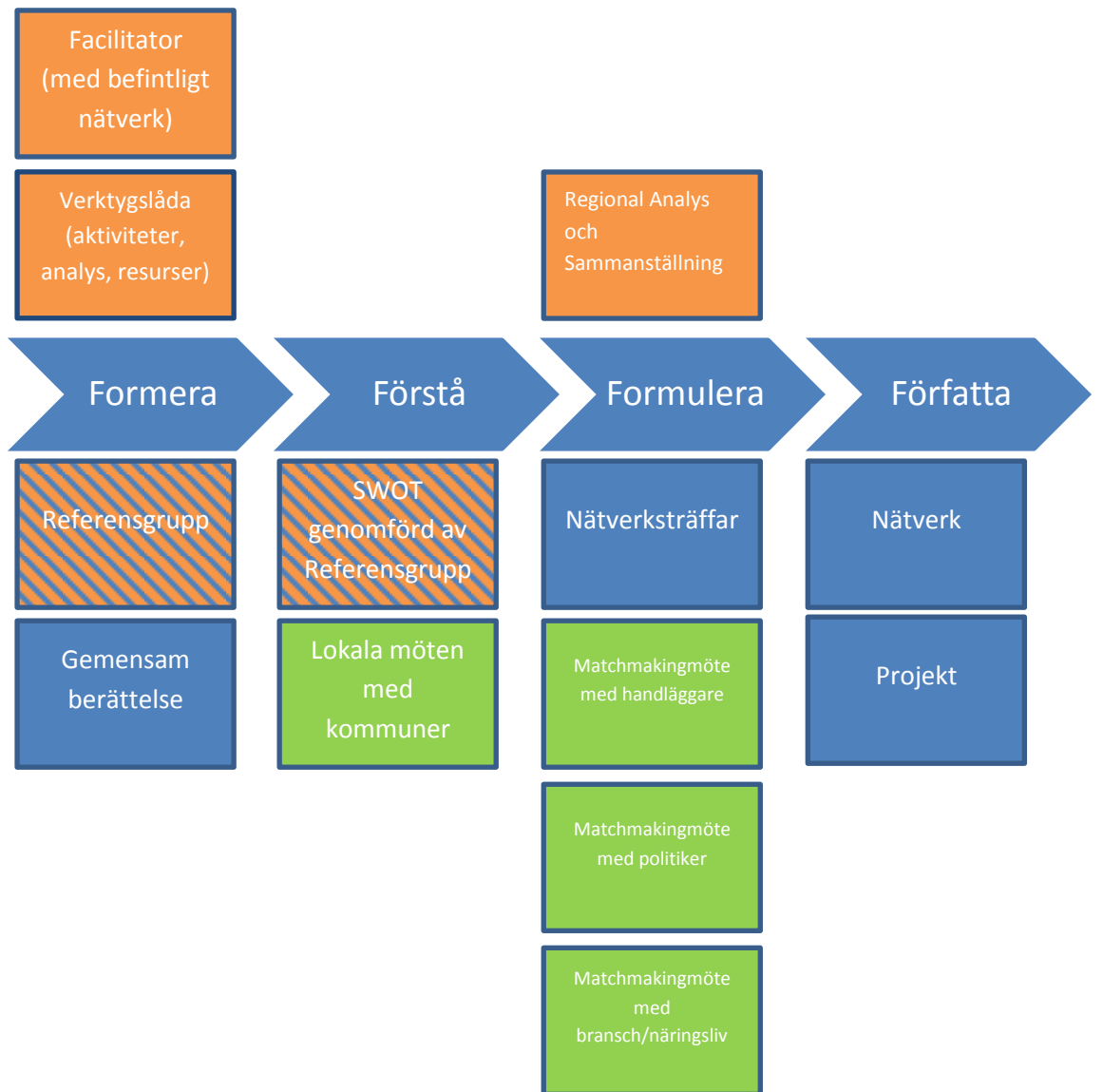
- Underifrån perspektiv
- Kompletterande aktiviteter och kunskapsuppbyggnad
- Aktiviteter på olika nivåer
- Bygga varumärke
- Personliga möten
- Tydlig början
- Maximera deltagarnyttan
- Identifiera och utgå ifrån kompletterande perspektiv, kunskap och verksamheter
- Konkret resultat med tydligt slut/fortsättning
- Olika uppfattningar om en process kan samexistera
- Informella arenor/processer
- Ideburen process
- En flexibel verktygslåda och organisation

Utifrån dessa faktorer och den kunskap och synpunkter som samlats in på en lokal och regional nivå genom aktiviteterna i Vindkraft Öst kan följande process illustreras.

Modellen visar hur en mobilisering successivt kan byggas upp i olika skeden och på olika nivåer för att skapa en bred förankring och ett brett deltagande.

De olika skedena går självklart in i varandra och följer inte alltid en tydlig kronologisk ordning.

Illustration mobiliseringsprocess

MOBILISERING

- Aktiviteter hos Facilitator
- Aktiviteter i Nätverket
- Aktiviteter med specifika målgrupper

Formera:

Inledningsvis tas en verktygslåda för att kunna genomföra ett målgruppsanpassat mobiliseringsarbete fram. Den innehåller en palett av olika aktiviteter som kan genomföras på olika nivåer och gentemot olika målgrupper. Det är viktigt att se en mobiliseringsprocess som en lärandeprocess där innehållet på aktiviteterna växer fram successivt utifrån de olika behov och perspektiv som framkommer under resans gång. Det är viktigt att sätta av resurser för personliga möten för att skapa förtroende och tillit mellan de aktörer som ska mobiliseras. En facilitator för mobiliseringen bör ha ett befintligt nätverk och kontaktvägar lokalt och regionalt för att underlätta en snabbare mobiliseringsprocess.

Förstå:

Steg två in en mobiliseringsprocess är att skapa en mycket god förståelse om lokala och regionala behov, förutsättningar och möjligheter för ett energislags utveckling. Geografin

Genom informationsinsamling, dialog och personliga möten på den lokala nivån byggs kunskap och förtroende.

Formulera:

För att fånga dessa dimensioner även på en regional nivå kan matchmakingaktiviteter mot specifika målgrupper genomföras. En arbetande och bred referensgrupp är också ett verktyg för detta. Utifrån den kunskap och det förtroende som byggs upp genom lokala möten, matchmakingaktiviteter och arbete i referensgrupp görs en tidig erfarenhetsåterkoppling och kunskapsinsatts genom nätverksträffar där erfarenheter och perspektiv från en nationell nivå ger näring till den fortsatta lärande- och mobiliseringsprocessen. Det är också i detta steg som en sammanställd bild av möjligheter och förutsättningar för ett energislags utveckling lokalt och regionalt blir tydligt och kan presenteras.

Författa:

I det sista steget är det möjligt att utifrån en god kännedom om vilka behov, förutsättningar, och möjligheter som föreligger lokalt och regionalt dels formulera ett nätverk och dels arbeta vidare i projektform med olika typer av insatser och utmaningar.